

Горбокони́к (скорочено)

Петро Єршов

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

ЧАСТИНА ПЕРША

"ПОЧИНАЄТЬСЯ КАЗКА КАЗАТИСЯ"

В одному селі жив старий дідусь, яким мав три сини. Старший Данило був розумний, середульший Гаврило — сяк-такий, а найменший Іван — дурний. Недалеко від села була столиця, куди брати возили продавати пшеницю, яку самі вирощували. Якось пшеницю в полі хтось потолочив, тож брати стали думати, як спіймати злодія. Вирішили, що кожен по черзі вартуватиме у полі. Першим пішов старший брат. Ніч була непогожа, та й йому було страшно, тож він сховався у кошарі з вівцями. Зранку він вдав перед братами і батьком, що цілу ніч мок на дощі і пильнував поле. Так само зробив середульший син, тільки вночі він вартував біля сусідчиної хати, а скаржився не на дощ, а на мороз.

Найменший син не спішив йти у поле, а сидів на печі. Тільки коли батько пообіцяв купити йому обнови і дати кваші й киселю, Іван пішов. Вночі він обійшов поле і сів під кущик. Опівночі заіржав кінь, а потім Іван побачив білу кобилу, грива якої сяяла золотом. Хлопець підкрався, схопив за хвоста і сів на неї, але задом наперед. Кобила довго намагалася скинути його, а потім сказала, що за вміння сидіти на ній Іван буде нею володіти. А за три дні вона народила трое лошат: двійко таких гарних, яких людина ще не стрічала. Трете було маленьке, "чверть аршина без вершка", з двома горбами. Двох більших кобила дозволила продати, а горбатого наказала не віддавати ні за які гроші, бо він буде Іванові товаришем, який допомагатиме у біді.

Іван повернувся додому і розповів братам та батьку, що вночі осідлав сатану, яка толочила пшеницю, і чортяка пообіцяла цілий рік не тривожити селян. Брати й батько лише посміялися з дурного Івана.

Минув якийсь час. Якось Данило випив забагато і забрався спати у балаган, де Іван тримав трьох лошат від кобилуці. Побачивши двох гарних лошат, Данило побіг до Гаврила і все розповів. Брати зрозуміли, що Іван хотів їх обдурити. Вони вирішили продати двох гарних коней у неділю на базарі.

У суботу брати викрали коней і вирушили до столиці. Увечері Іван виявив пропажу, знайшовши лише горбокони́ка. Побачивши, що Іван затужив, горбокони́к заржав і розказав, що двох коней викрали двоє старших братів. Коник запропонував Івану сідати на нього, бо хоч і малий та некрасивий, але вмів швидко скакати. Горбокони́к летів стрілою, і от Іван наздогнав братів. Хлопець почав соромити їх за крадіжку, та старший брат став жалітися на бідність і говорив, що за вторговані гроші вони хотіли купити

Іванові обнови, та й батьку хотіли допомогти. Іван погодився, але попросив взяти і його на базар.

Була ніч, і брати зупинилися відпочити під дубами. Раптом Данило помітив десь далеко світло, і старші брати відправили Івана по жарину, щоб запалити вогнище. Іван сів на горбоконики і поїхав до вогню. Та це було, як пояснив горбоконики, перо жар-птиці, він нього не було тепла, лиш світло. Коник попередив не брати пера, бо воно принесе багато нещастя. Іван не послухав, підняв пір'їну, загорнув в шматину і сховав у шапку. Прибувши до братів, молодший брат збрехав, що то горів не вогонь, а дотлівав пень.

Вранці брати прибули у столицю на базар. Городничий з глашатаєм урочисто відкрили базар, і почався торг. Коли городська варта підійшла до кінського торжка, то дуже здивувалася, адже там було багато народу. Коли всі розступилися перед городничим, він побачив пару Іванових білих коней із золотими гривами. Старий служака відразу наказав не продавати коней, а сам поїхав до царя, щоб розказати про чудових коней. Почувши про таке, цар сказав, що хоче цих коней за всяку плату. Він скочив у карету і приїхав на базар. Іван попросив за пару коней 10 шапок срібла. Цар виконав його прохання, ще й 5 рублів додав. Царські слуги взяли коней і повели. Та коні збили їх з ніг, обірвали вуздечки і повернулися до Івана. Тоді цар став просити хлопця стати на службу при дворі. Він пообіцяв, що Іван ходитиме в золоті, а під його владою буде вся царська конюшня. Іванові сподобалася така пропозиція, він взяв коней і пішов за царем. А Іванові брати сховали царські гроші, добре погуляли, повернулися додому, в один день одружилися та стали жити і поживати.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

ЧАСТИНА ДРУГА

"СКОРО КАЗКА ГОВОРИТЬСЯ,
ТА НЕ СКОРО ДІЛО РОБИТЬСЯ".

Іван потрапив у царський дворець і почав служити при конюшні. Він отримав гарний одяг, його добре годували, але там він набув ворога. Спальник, який був Івановим начальником, хотів вигнати хлопця з двірця. Цей чоловік через 5 тижнів помітив, що Іван весь день куняє, але коні все одно дуже гарно доглянуті. Спальник вирішив донести цареві, що Іван єретик, лиходій і чарівник. Він сховався в конюшні у вівсі і почав підглядати. Вночі прийшов Іван і витяг зі своєї шапки пір'їну жар-птиці. Потім хлопець почав доглядати і годувати коней, а після роботи ліг на шапку і заснув. Спальник вибрався зі схованки, схопив з-під шапки перо і побіг до царя. Він набрехав, що Івану допомагає чорт, що хлопець хвалиться, що роздобуде жар-птицю, а в конюшні ховав її пір'їну. Цар сховав собі цю пір'їну і наказав привести до нього Івана. Слуги знайшли хлопця в конюшні, ледве розбудили і повели до царя.

Цар був розлючений і сварив Івана за те, що переховував пір'їну. Побачивши царський гнів, Іван почав просити пробачення. Цар подобрів, але сказав, що тепер Іван

мусить за 3 тижні принести йому жар-птицю.

Хлопець не знав, що ж робити, і пожалівся горбоконику. Горбаник нагадав йому, що просив не брати пір'їну, бо від неї буде багато лиха. Але коник просив не засмучуватися, а попросити у царя два корита білоярого пшона і заморського вина. Отримавши це все від царя, Іван вирушив з горбокоником у дорогу.

На 9 день Горбаник привіз Івана в темний ліс і сказав, що скоро буде поляна, а на ній гора, куди прилітають жар-птиці пити воду.

Горбоконики збіг на гору і наказав хлопцеві наливати вина у корито і мішати з пшоном. Сам хлопець мав лягти під друге корито. Опівночі Іван побачив, що прилетіло десь 50 жар-птиць. Коли одна була близько до нього, він її схопив і покликав Горбаника. Той прибіг, сказав швидше класти птицю у торбу і рушати до царя. Перед цим Іван, схопивши батога, порозганяв інших жар-птиць, бо вони зчинили страшний галас.

Іван прибув до царя, віддав жар-птицю і став його зброєносцем. Хитрий спальник був лютий, що Івану так пощастило, і він вирішив підвести хлопця під біду. Через 10 днів кухарі, слуги і воротарі зібралися ввечері і читали казки. Коли один слуга почав читати казку про заморську царівну, спальник зіскочив з печі і побіг до царя. Він збрехав цареві, що Іван нахвалявся дістати чудову цар-дівичку і казав, що знає, де вона живе.

Цар відразу покликав Івана і наказав за 20 днів привезти цар-дівичку, інакше хлопця посадять на палю. Бідний хлопець пішов до Горбаника і розповів про своє лихо. Горбаник сказав хлопцеві не сумувати, а піти попросити у царя дві хустини, шатро, золоті тарелі з пирогами та заморські вина. Цар виконав прохання хлопця, дав усе необхідне, і Іван на своєму коні вирушив у дорогу. На 9 день вони приїхали до лісу на березі океану. Чарівна красуня двічі на рік сходила на берег. Горбаник наказав Івану поставити шатро, усе приготувати і сховатися. Дівчина зайде у шатро, поїсть, а коли почне грати, хай Іван ловить її і кличе коня. Як кінь сказав, так і сталося: красуня підпливла до берега, зайшла у шатро, а згодом заграла на гуслах. Та втомлений Іван заснув, так і не зловивши дівчини. Коник розсердився на хлопця, але сказав, що є другий шанс впіймати її, бо зранку вона знову припливе. Цього разу Іван уже не спав, бо підклав собі під бік цвяшків. Хлопець убіг до шатра, вхопив дівчину, покликав коника, і вони вирушили у столицю.

Цар був щасливий. Він закохався і запропонував дівчині виходити за нього заміж. Та дівчина сказала, що він буде їй любий, якщо за 3 дні дістане її перстень з океану. На це завдання цар знову відправив Івана. Коли хлопець відправлявся у дорогу, дівчина попросила його завітати та уклонитися її мамі та брату. Її мамою був місяць, а братом — сонце.

Зранку Іван та Горбаник рушили до океану.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

"ДОСІ МАКАР ГОРОДИ КОПАВ,
А ТЕПЕР МАКАР У ВОЄВОДИ ПОПАВ"

Перед приїздом до океану коник попередив Івана, що він зустріне чудо-юдо рибу кита, яка 10 років страждає від того, що на ній живуть люди. Ця риба проситиме Івана, щоб він спитав за неї у сонця і місяця, і хлопець має пообіцяти, що спитає, доки їй мучитися.

Скоро хлопець на власні очі побачив цю дивну рибу, на тілі якої жили люди. Чудо-юдо риба кит попросила Івана, щоб він запитав у сонця, скільки їй ще страждати. Іван пообіцяв спитати і поїхав далі. Нарешті він приїхав туди, де небо сходилося з землею. Хлопець опинився на небі і побачив терем цар-дівичі, уночі там спало сонце, а вдень — місяць. Круг терема росли садки, у яких сиділи райські птахи.

Іван зустрівся з місяцем, розповів, що прибув од цар-дівичі, а потім передав її слова:

*"Неньку ти мою вітай
І скажи: дочка питає,
Чом лице вона ховає
По три ночі, по три дні
На печаль-журбу мені,
І чому мій брат коханий
Загорнувся у тумани,
Личко красне заховав,
Наче гнів на мене взяв?"*

Місяць Місяцьович розгнівався, коли довідався, що дівичю викрав Іван. Та хлопець сказав, що робив це з наказу царя, який погрожував йому. Тоді Місяць перестав гніватися і розказав, як жаліє за царівною, як по три ночі і по три дні ховався у хмарах. Та і сонце не світило, бо сумувало за сестрою. Іван сказав, що старий цар сватає дівичю, Місяць відповів, що цього не буде. Потім Іван попросив за рибу-кита. Місяць сказав, що риба так мучиться, бо проковтнула серед морів 30 кораблів. Коли риба відпустить усі кораблі, тоді і перестане страждати. На прощання Місяць попросив передати дівичі, щоб не сумувала, бо скоро стане дружиною не старого царя, а бравого молодого хлопця.

За два дні Іван добрався до риби-кита. Горбаник зібрав усіх людей, що жили на рибі, і попередив, щоб тікали, адже скоро море дуже збунтується. Селяни зібрали свої пожитки і покинули рибу кита на воді. Коли вже нікого не було, коник прокричав киту, щоб випустив 30 кораблів, бо лиш тоді стане вільним. Іван з коником вибралися на берег, а риба-кит почала викидати з пащі корабель за кораблем. Усі, хто був на кораблях, залишилися живими.

За допомогу риба-кит хотіла якось віддячити. Іван попросив її дістати з дна моря перстеника цар-дівичі. Кит упав на морське дно і скликав усіх осетрів, щоб наказати їм починати пошуки. Три години осетри шукали перстень, але пошуки нічого не дали.

Вирішили спитати йорша, чи він не знає, де шукати. По всіх морях, річках і протоках шукали йорша. Він виявився у маленькому ставку, де бився з карасем. Дельфіни схопили йорша і понесли до риби-кита. Йорш сказав, що знає, де шукати персня. У підводній глибині він викопав величезну скриню, яку мусили піднімати оселедці і осетри.

Тим часом Іван чекав і вже не дуже вірив, що риба-кит допоможе. Та ввечері з'явилася риба-кит і викинула на берег скриньку, взятую із глибин. Горбоконики уже хотів збиратися в дорогу, та Іван зажурився, бо скриня була надто важка. Не сказавши ані слова, коник взяв скриню і поклав собі на шию.

От Іван з Горбаником у столиці. Цар скликав своїх стрільців і велів їм внести скриню у світлицю. Потім він покликав дівицю і сказав, що тепер без перепон вони візьмуть шлюб. Царівна сказала, що їм не годиться вінчатись, бо він старий, некрасивий і бридкий. Для царя це не було перешкодою. Тоді царівна запропонувала йому завтра стати молодим. Для цього потрібно завтра зранку розкласти у дворі багаття і в двох котлах закип'ятити води і молока, а в третій налити води з річки. Цар повинен стрибнути спочатку у котел з молоком, потім у окріп, а потім у студену воду. Тоді він і стане молодий.

Цар покликав Івана, розповів йому все про котли і наказав завтра першим для спроби скупатися. Хлопець почав відмовлятися, але цар пригрозив йому. Іван заплакав з жалю та й пішов до стайні, де пожалівся Горбанику. Коник ще раз нагадав, що не треба було брати пера жар-птиці, бо від нього всі проблеми. Але і в цій біді Горбаник міг допомогти. Він порадив Івану завтра перед купанням попросити у царя дозволу попрощатися з ним, з Горбаником. А коли коник прийде, то махне хвостом, обмокне голову у воду, двічі присне на Івана і голосно присвисне. Тоді хлопцеві можна стрибати у воду і молоко, і він не звариться.

Зранку цар з царівною вийшли, щоб подивитися на бравця. Іван зробив усе так, як радив Горбаник. Коник зробив усе потрібне, і хлопець пірнув по черзі у всі три казани. Коли виліз, то став дуже гарним. Усі дуже здивувалися, що Іван вижив. Тоді цар теж вирішив стати молодим і красивим. Він перехрестився, пірнув у котел — і там вварився!

Цар-дівця промовила челядинцям, що хоче бути їхньої царівною, а Іван буде царем. Усі погодилися. Цар Іван взяв царицю за руку і повів до церкви.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу